

๖. ภูริทัตชาดก

พระราชพาพระองค์หนึ่ง พระนามว่า "พรหมทัต" ครอง ราชสมบัติอยู่ที่เมืองพาราณสี พระโอรสทรงดำรง ตำแหน่งอุปราช อยู่ต่อมาพระราชพาทรงระแวงว่า พระโอรสจะคิดขบถ แย่งราชสมบัติ จึงมีโองการให้ พระโอรสออกไปอยู่ให้ไกลเสียจากเมือง จนกว่าพระราชพา จะสิ้นพระชนม์จึงให้กลับมารับราชสมบัติ พระโอรสก็ปฏิบัติ ตามบัญชา เสด็จไปบวชอยู่ที่บริเวณแม่น้ำชื่อว่า "ยมนา" มีนางนาคตนหนึ่งสามิตาย ต้องอยู่แต่เพียงลำพัง เกิดความ รำเหวจนไม่อาจทนอยู่ในนาคพิภพได้ จึงขึ้น มาจากน้ำ ท่องเที่ยวไปตามริมฝั่งมาจนถึงศาลาที่พักของพระราชบุตร นางนาคประสงค์ จะลองใจดูว่า นักบวชผู้พำนักอยู่ในศาลานี้ จะเป็นผู้ที่บวชด้วยใจเลื่อมใสอย่าง แท้จริงหรือไม่ จึงจัดประดับ ประดาที่นอนในศาลานั้นด้วยดอกไม้หอม และของ ทิพย์จาก เมืองนาค

ครั้นพระราชบุตรกลับมา เห็นที่นอนจัดงดงาม น่าสบายก็ยินดีประทับนอนด้วยความ สุขสบายตลอดคืน รุ่งเช้าก็ออกจากศาลาไป นางนาคก็แอบดู พบว่าที่นอน มี รอยคนนอน จึงรู้นักบวชผู้นี้มิได้บวชด้วยความศรัทธา เต็มเปี่ยม ยังคงยินดีในของ สวयงาม ตามวิสัยคนมีกิเลส จึงจัดเตรียมที่นอนไว้ดังเดิมอีก ในวันที่สาม พระราช บุตรมีความสงสัยว่า ใครเป็นผู้จัด ที่นอนอันสวयงามไว้ จึงไม่เสด็จออกไปป่า แต่ แอบดูอยู่บริเวณ ศาลานั้นเอง เมื่อนางนาคเข้ามาดกแต่งที่นอน พระราชบุตร จึงได้ ถามนางว่า นางเป็นใครมาจากไหน นางนาคตอบว่า นางเป็นนาคชื่อมานวิกา นาง ว่าเหว่าที่สามิตาย จึงออกมา ท่องเที่ยวไป พระราชบุตรมีความยินดีจึงบอกแก่นาง ว่า หากนางพึงพอใจจะอยู่ที่นี้ พระราชบุตรก็จะอยู่ด้วยกับนาง นางนาคมานวิกา ก็ ยินดี ทั้งสองจึงอยู่ด้วยกันจนสามิภรรยา

จนนางนาคประสูติโอรสองค์หนึ่ง ชื่อว่า "สาครพรหมทัต" ต่อมาก็ประสูติพระธิดา ชื่อว่า "สมุทราชา" ครั้นเมื่อพระเจ้าพรหมทัตสวรรคต บรรดาเสนาอำมาตย์ ทั้งหลาย ไม่มีผู้ใดทราบวาทะพระราชบุตรประทับ อยู่ ณ ที่ใด บังเอิญพรานป่าผู้หนึ่งเข้ามาแจ้ง ขาวว่า ตนได้เคยเที่ยวไปแถบ แม่น้ำยมนา และได้พบพระราชบุตรประทับอยู่บริเวณ นั้นอำมาตย์ จึงได้จัดกระบวนไปเชิญเสด็จพระราชบุตรกลับมาครองเมือง พระราช บุตรทรงถามนางนาคมานวิกาว่า จะไปอยู่ เมืองพาราณสีด้วยกันหรือไม่ นางนาค ทูลว่า "ริสยนาถ นั้นโกรธง่ายและมีฤทธิ์ร้าย หากหม่อมฉันเข้าไปอยู่ในวัง แล้วมี ผู้ใดทำให้โกรธ เพียงหม่อมฉัน ถลึงตามอง ผู้นั้นก็จะ มอดไหม้ไป พระองค์พาโอรส ธิดากลับไปเกิด ส่วนหม่อมฉัน ขอทูลลากลับไปอยู่เมืองนาค ตามเดิม" พระราชบุตร จึงพา โอรสธิดากลับไปพาราณสีอภิเษกเป็นพระราชพา อยู่มาวันหนึ่ง ขณะที่โอรส ธิดาเล่นน้ำอยู่ในสระ เกิดตกใจกลัวเต่า ตัวหนึ่ง พระบิดาจึงให้คนจับเต่าตัวนั้นไป ทั้งที่ วันนั้นวันในแม่น้ำ ยมนา เต่าจมน้ำไปถึงเมืองนาค เมื่อถูกพวกนาคจับไว้ เต่าก็ออก อูบาย บอกแก่นาคว่า "เราเป็นทนต์ของพระราชพาพาราณสี พระองค์ ให้เรามาเฝ้าท้าว ธรรมฐ พระราชทานพระธิดาให้เป็นพระชายา ของท้าวธรรมฐ เมืองพาราณสีกับนาค พิกพจะให้เป็นไมตรีกัน"

ท้าวธรรมฐทรงทราบก็ยินดี สั่งให้นาค 4 ตนเป็นทูตนำ บรรณาการไปถวาย พระราชพาพาราณสีและขอรับตัว พระธิดามาเมืองนาค พระราชพาทรงแปลกพระทัย จึง ตรัสกับ นาคว่า "มนุษย์กับนาคนั้นต่างเผ่าพันธุ์กัน จะแต่งงานกัน นั้นย่อมเป็นไป ไม่ได้" เหล่านาคได้ฟังดังนั้น จึงกลับไปกราบทูลท้าวธรรมฐว่า พระราชพาพาราณสี ทรงดูเหมือนนาคเป็นเผ่าพันธุ์ ไม่คู่ควรกับพระธิดา ท้าวธรรมฐทรงพิโรธ ตรัสสั่งให้ ฝูงนาค ขึ้นไปเมืองมนุษย์ ไปเที่ยวแผ่พังพานแสดง อิทธิฤทธิ์อำนาจ ตามที่ต่างๆ แต่มิให้ทำอันตรายชาวเมือง ชาวเมืองพากันเกรงกลัวนาคจนไม่เป็นอันทำมาหากิน ในที่สุดพระราชพาจึงจำพระทัยส่ง นางสมุทราชา ให้ไปเป็นชายา ท้าวธรรมฐ นางสมุทรา ชาติไปอยู่เมืองนาคโดยไม่รู้ว่าเป็นเมืองนาค เพราะท้าวธรรมฐให้เหล่า บริวารแปลง กายเป็นมนุษย์ทั้งหมด นางอยู่นาคพิภพด้วยความสุขสบาย จนมีโอรส 4 องค์ ชื่อว่า สุทัตตะ ทตตะ สุโกตะ และ อริฏฐะ อยู่มาวันหนึ่ง อริฏฐะได้ฟังนาคเพื่อนเล่นบอกว่า พระมารดาของตนไม่ใช่คน จึงทดลองดูโดยเนรมิต ภายหลังเป็นงู ขณะที่กำลังกิน นมแม่อยู่ นางสมุทราชาเห็นลูก กลายเป็นงูกัดพระทัย ปิดอริฏฐะดกจากตัก เล็บ ของนาง ไปชวนเอานัยน์ตาอริฏฐะบอกไปข้างหนึ่ง ตั้งแต่นั้นมา นางจึงรู้ว่าได้ลงมา

อยู่เมืองนาค

ครั้นเมื่อพระโอรสทั้ง 4 เติบโตขึ้น ท้าวธตรฐก็ทรงแบ่งสมบัติ ให้ครอบครองคนละเขต ทัดตะผู้เป็นโอรส องค์ที่สองนั้น มาเฝ้าพระบิดามารดาอยู่เป็นประจำ ทัดตะเป็นผู้มีปัญญา เฉลียวฉลาดได้ช่วยพระบิดาแก้ไข ปัญหาต่างๆอยู่เป็นนิตย์ แม้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเทวดา ทัดตะก็แก้ไขได้จึงได้รับการยกย่อง สรรเสริญว่า เป็นผู้ปรีชาสามารถ ได้รับขนานนามว่า ฤทิทัต คือ ทัดตะผู้เรืองปัญญา ฤทิทัตได้เคยไปเห็นเทวโลก ว่าเป็นที่นารัณมยจึงตั้งใจว่า จะรักษาอุโบสถศีลเพื่อจะได้ไปเกิดในเทวโลก จึงทูล ขออนุญาตพระบิดา ก็ได้รับอนุญาต แต่ท้าวธตรฐสั่งว่า มิให้ออกไปรักษาอุโบสถนอก เขตเมืองนาค เพราะอาจ เป็นอันตราย ครั้นเมื่อรักษาศีลอยู่ในเมืองนาค ฤทิทัต ราคายว่าพวกฝูงนาคบริวาร ได้ห้อมล้อม ประณิบัติเฉพาะในตอนเช้าเท่านั้น ตั้งแต่นั้นมา ฤทิทัตก็ขึ้นไปรักษาอุโบสถศีลอยู่ที่จอมปลวก ใกล้ต้นไทรริมแม่น้ำมุนา ฤทิทัตตั้งใจ อธิษฐานว่า แม้ผู้ใดจะต้องการหนัง เอ็น กระดูก เลือดเนื้อของตน ก็จะยอมบริจาคให้ ขอเพียงให้ได้ รักษาศีลให้บริสุทธิ์

ครั้งนั้นมีนายพรานชื่อ เนสาท ออกเที่ยวล่าสัตว์ เผอิญได้ พบฤทิทัตเข้าสอบถามรู้ว่าเป็นโอรสของ ราชานาค ฤทิทัตเห็นว่าเนสาทเป็นพรานมีใจบาป ทรนทรใจ อาจเป็น อันตรายแก่ตน จึงบอกแก่ พรานเนสาทว่า "เราจะพาท่าน กับลูกชาย ไปอยู่เมืองนาคของเรา ท่านทั้งสองจะมีความสุข สมัยในเมือง นาคนั้น" พรานเนสาทหลงไปอยู่เมืองนาค ได้ไม่นาน เกิดคิดถึงเมืองมนุษย์จึงปรารถนา ฤทิทัตว่า "ข้าพเจ้าอยากกลับไปเยี่ยมญาติพี่น้อง แล้วจะออกมาชดเชย รักษาศีลอย่างท่านบ้าง" ฤทิทัตรู้ด้วยปัญญาว่าพรานจะเป็นอันตรายแก่ตน แต่ก็ไม่ทราบจะทำอย่างไร จึงต้องพาพรานกลับไป เมืองมนุษย์ พรานพอลูกก็ออกล่าสัตว์ต่อไปตามเดิม มีพญาคρχตนหนึ่งอาศัยอยู่บนต้นจิว ทางมหาสมุทรด้านใต้ วันหนึ่งขณะออกไปจับนาคมากิน นาคเฝ้าทางพันกิ่งไทรที่อยู่ ใต้ศาลาพระฤๅษี จนต้นไทรถอนรากติดมาด้วย ครั้นครุฑ ฝึกท่องนาคกินมันเหลว แล้วทิ้งร่างนาคลงไป จึงเห็นว่า มีต้นไทรติดมาด้วย ครุฑรู้สึกว่าได้ทำผิด คือถอนเอา ต้นไทรที่พระฤๅษี เคยอาศัยร่มเงา จึงแปลงกายเป็นหนุ่ม น้อยไปถามพระฤๅษีว่า เมื่อต้นไทรถูกถอนเช่นนี้ กรรมจะตก อยู่กับใคร พระฤๅษีตอบว่า "ทั้งครุฑและนาคต่างก็ไม่มี เจตนาจะถอนต้นไทรนั้น กรรมจึงไม่มีแก่ผู้ใดทั้งสิ้น"

ครุฑตั้งใจจึงบอกกับพระฤๅษีว่าตนคือครุฑ เมื่อพระฤๅษี ช่วยแก้ปัญหาให้ตนสบายใจขึ้นก็จะสอนมนต์ชื่อ อาลัมพายน อันเป็นมนต์สำหรับครุฑใช้จับนาค ให้แก่พระฤๅษี อยู่มาวันหนึ่ง มีพราหมณ์ซึ่งเป็นหนี้ชาวเมืองมากมาย จนคิดฆ่าตัวตาย จึงเข้าไปในป่า เผอิญได้พบพระฤๅษี จึงเปลี่ยนใจ อยู่ประณิบัติพระฤๅษีจนพระฤๅษีพอใจ สอนมนต์อาลัมพายน ให้แก่พราหมณ์นั้น พราหมณ์เห็นทางจะเลี้ยงตนได้ จึงลาพระฤๅษีไป เดินสาธยายมนต์ไปด้วย นาคที่ขึ้นมาเล่นน้ำ ได้ยินมนต์ก็ตกใจ นึกว่าครุฑมา ก็พากันหนีลงน้ำไปหมด ลืมดวงแก้วสารพัดนึกเอาไว้บนฝั่ง พราหมณ์หยิบดวงแก้วนั้นไป ฝ่ายพรานเนสาทก็เที่ยวล่าสัตว์อยู่ เห็นพราหมณ์เดินถือ ดวงแก้วมาจำได้ว่าเหมือนดวงแก้วที่ฤทิทัต เคยให้ดู จึงออกปากขอ และบอกแก่พราหมณ์ว่า หากพราหมณ์ ต้องการอะไรก็จะหามาแลกเปลี่ยน พราหมณ์บอกว่าต้องการ รู่ที่อยู่ของนาค เพราะตนมีมนต์จับนาค พรานเนสาทจึงพา ไปบริเวณที่รู่ว่า ฤทิทัตเคยรักษาศีลอยู่ เพราะความโลภ อยากได้ดวงแก้ว

โสมทัตผู้เป็นลูกชาย เกิดความละอายใจที่บิดาไม่ซื่อสัตย์ คิดทำร้ายมิตร คือ ฤทิทัต จึงหลบหนีไป ระหว่างทาง เมื่อไปถึงที่ฤทิทัตรักษาศีลอยู่ ฤทิทัตลืมนดาขึ้นดูก็รู้ว่า พราหมณ์คิดทำร้ายตน แต่หากจะตอบโต้ ถ้าพราหมณ์เป็น อันตรายไป ศีลของตนก็จะขาด ฤทิทัตปรารถนาจะรักษาศีล ให้บริสุทธิ์จึงหลบตาเสีย ขดกายแนบนิ่งไม่เคลื่อนไหว พราหมณ์ก็ร้ายมนต์อาลัมพายน เข้าไปจับฤทิทัตไว้กด ศีรษะอำ ปากออก เขย่าให้สำรอกอาหารออกมา และทำร้าย จนฤทิทัตเจ็บปวดแทบสิ้นชีวิต แต่ก็มิได้โต้ตอบ พราหมณ์จับ ฤทิทัตใส่ยามดาขาย แล้วนำไปออกแสดงให้ประชาชนดูเพื่อหาเงิน พราหมณ์บังคับให้ฤทิทัตแสดงฤทธิ์ต่างๆ ให้เนรมิตตัวให้ใหญ่บ้าง เล็กบ้าง ให้ชด ให้คลาย แฝ่พังพาน ให้ทำสีกายเป็น สีต่างๆ ฟนไฟ ฟนคว้น ฟนน้า ฤทิทัตก็ยอมทุกอย่าง ชาวบ้าน ที่มาดูเวทนาสงสาร จึงให้ ข้าวของเงินทอง พราหมณ์ก็ยิ่งโลภ พาฤทิทัตไปเที่ยวแสดง จนมาถึงเมืองพาราณสี จึงกราบ

ทูล พระราชว่าจะให้ขนาดแสดงฤทธิ์ถวายให้ทอดพระเนตร

ขณะนั้นสมุทราชา ผิดสังเกตที่ภริยาคิดตัดหายไป ไม่มาเฝ้า จึงถามหา ในที่สุดก็ทราบ ว่า ภริยาคิดตัดหายไป พี่น้องของภริยาคิดตัด จึงทูลว่าจะออกติดตาม สู้หาคะจะไปโลก มนุษย์ สุนัขจะไป ป่าหิมพานต์ อริยฐานะไป เทวโลกส่วนนางอัจฉิมข ผู้เป็นน้องสาว ต่างแม่ของภริยาคิดตัดของตามไปกับสหายพี่ชายใหญ่ด้วย เมื่อติดตามมาถึงเมือง พาราณสี สหายก็ได้อาสาว่ามานาค ถูกจับมาแสดงให้คนดู จึงตามไปจนถึงบริเวณที่ แสดง ภริยาคิดตัดเห็นพี่ชาย จึงเลื้อยเข้าไปหาขอพบห้วงร้องไห้อยู่ที่เท้า ของสหายแล้ว จึงเลื้อยกลับไปเข้าที่ซัง ของตนตามเดิม พราหมณ์จึงบอกกับสหายว่า "ท่านไม่ ต้องกลัว ถึงขนาดจะ กัดท่านไม่ช้าก็จะหาย" สหายตอบว่า "เราไม่กลัวดอก นาคนี้ ไม่มีพิษ ถึงกัดก็ไม่มีอันตราย" พราหมณ์เห็นว่าสหาย ดูหมิ่นว่าตน เอานาคไม่มีพิษ มาแสดง จึงเกิดการโต้เถียงกันขึ้น สหายจึงทำว่า "เขียดตัวน้อยของเรานั้นยังมี พิษมากกว่า นาคของท่านเสียอีก จะเอามาลองฤทธิ์กันดูก็ได้" พราหมณ์ กล่าวว่า หากจะให้สู้กัน ก็ต้องมีเดิมพันจึงจะสมควร สหายจึง ทูลขอพระราชพาพาราณสีให้ เป็นผู้ประกันให้ตน โดยกล่าวว่า พระราชจะได้ทอด พระเนตรการต่อสู้ระหว่างนาค กับเขียด เป็นการตอบแทน พระราชก็ทรงยอมตกลงประกันให้แก่ สหาย สหาย เรียก นางอัจฉิมข ออกมาจากมวยผมให้คายพิษ ลงบนฝ่ามือ 3 หยด แล้วทูลว่า "พิษของเขียดน้อยนี้แรงนัก เพราะนางเป็นธิดาท้าวธตรฐ ราชานแห่งนาค หากพิษนี้ หยดลง บนพื้นดิน พิษพันธุ์ไม่ตายหมด หากโยนขึ้นไปในอากาศ ฝนจะไม่ตกไป 7 ปี ถ้าหยดลงในน้ำสัตว์น้ำจะตายหมด" พระราชไม่ทราบจะทำอย่างไรดี สหาย จึงทูลขอให้ ขุดบ่อ 3 บ่อบ่อแรกใส่ยาพิษ บ่อที่สองใส่โคมัย บ่อที่สามใส่ยาทิพย์ แล้วจึงหยดพิษลงในบ่อแรก ก็เกิดควันลุกจนเป็นเปลวไฟ ลามไปติดบ่อที่สองและ สาม จนกระทั่งยาทิพย์ไหม้หมด ไฟจึงดับ พราหมณ์ตัวร้าย ซึ่งยืนอยู่ข้างบ่อ ถูกไอ พิษจนผิวหนังลอก กลายเป็นขี้เเรียน ต่างไปทั้งตัว จึงร้องขึ้นว่า "ข้าพเจ้ากลัวแล้ว ข้าพเจ้าจะ ปล่อยนาคนั้นให้เป็นอิสระ" ภริยาคิดตัดได้ยินดังนั้น ก็เลื้อยออกมาจากที่ซัง เนรมิตกาย เป็นมนุษย์ พระราชจึงตรัสถามความเป็นมา ภริยาคิดตัดจึงตอบว่า "ข้าพเจ้า และพี่น้องเป็นโอรสธิดาของท้าวธตรฐราชานแห่งนาคกับ นางสมุทราชา ข้าพเจ้ายอม ถูกจับมา ยอมให้พราหมณ์ทำร้ายจน บอบช้ำ เพราะปรารถนาจะรักษาชีวิต บัดนี้ ข้าพเจ้าเป็น อิสระแล้ว จึงขอลากลับไปเมืองนาคตามเดิม" พระราชทรงดีพระทัย เพราะทราบภริยาคิดตัดเป็นโอรสของ นางสมุทราชา น้องสาวของพระองค์ที่บิดายก ให้แก่ราชานาคไป จึงเล่าให้ภริยาคิดตัดและพี่น้องทราบว่า เมื่อนางสมุทราชาไปสู่ เมือง นาคแล้ว พระบิดาก็เสียพระทัย จึงสละราชสมบัติ ออกบวช พระองค์จึงได้ครองเมือง พาราณสีต่อมา

พระราชประสงค์จะให้ นางสมุทราชาและบรรดาโอรสได้ไป เฝ้าพระบิดา จะได้ ทรงดีพระทัย สหายจึงทูลพระราชว่า "ข้าพเจ้าจะ กลับไปทูลให้พระมารดาทราบ ขอให้พระองค์ ไปรออยู่ที่อาศรมของพระอัยกาเถิด ข้าพเจ้าจะพา พระมารดาและพี่ น้องตามไปภายหลัง" ทางฝ่ายพราณเนสาท ผู้ทำร้ายภริยาคิดตัดเพราะหึงดวงแก้ว สารพัดนึก เมื่อตอนที่พราหมณ์โยนดวงแก้วให้ นั้น รับไม่ทัน ดวงแก้วจึงตกลงบน พื้นและแทรกธรณีกลับไปสู่เมืองนาค พราณเนสาทจึงสูญเสียดวงแก้ว สูญเสียลูก ชาย และเสียมิตร กับภริยาคิดตัด เทียวขัดเซพเนจรไป ครั้นได้ข่าวว่าพราหมณ์ผู้จับ นาคกลายเป็น โรคเรื้อนเพราะพิษนาค ก็ตกใจกลัว ปรารถนา จะล้างบาป จึงไปยัง ริมแม่น้ำมุนา ประกาศว่า "ข้าพเจ้าได้ ทำร้ายมิตร คือ ภริยาคิดตัด ข้าพเจ้าปรารถนาจะล้าง บาป" พราณกล่าวประกาศอยู่ หลายครั้ง เพลียขณะนั้น สุนัขกำลังเที่ยวตามหา ภริยาคิดตัดอยู่ ได้ยินเข้าจึงโกรธแค้น เอาหางฟันขาพราณ ลากลงน้ำให้จมน้ำแล้ว ลาก ขึ้นมาบนดินไม่ให้ถึงตาย ทำอยู่เช่นนั้นหลายครั้งพราณ จึงร้องถามว่า "นี่ตัวอะไรกัน ทำไม่มาทำร้าย เราอยู่เช่นนี้ ธรรมดาเราเล่นทำไม" สุนัขตอบว่าตนเป็นลูกราชาน นาค พราณจึงรู้ว่าเป็นน้องภริยาคิดตัด ก็อ่อนน้อมขอให้อภัยและกล่าว แก่สุนัขว่า "ท่านรู้หรือไม่ เราเป็นพราหมณ์ ท่านไม่ควร ฆ่าพราหมณ์ เพราะพราหมณ์เป็นผู้บูชา ไฟ เป็นผู้ทรงเวทย์ และเลี้ยงชีพด้วยการขอ ท่านไม่ควรทำร้ายเรา" สุนัขไม่ทราบ จะตัดสินใจอย่างไร จึงพาพราณเนสาทลงไปใน เมืองนาค คิดจะไปขอถามความเห็น จากพี่น้อง เมื่อไปถึงประตู เมืองนาค ก็พบอริยฐานะนั่งรออยู่ อริยฐานะนั้นเป็นผู้เลื่อมใส พราหมณ์ ครั้นรู้ว่าพี่ชายจับพราหมณ์มา จึงกล่าวสรรเสริญคุณของพราหมณ์ สรรเสริญความยิ่งใหญ่แห่งพรหม และกล่าวว่าพราหมณ์เป็นบุคคล ที่ไม่ควรจะ ถูกฆ่า ไม่ว่าด้วยเหตุผลใดๆ การฆ่าพราหมณ์ซึ่ง เป็นผู้บูชาไฟนั้นจะทำให้เกิดความ เสียหายใหญ่หลวง สุนัขกำลังลังเลใจ ไม่ทราบจะทำอย่างไร พอติภริยาคิดกลับ

มาถึง ได้ยินคำของอริฏฐะจึงคิดว่า อริฏฐะ นั้นเป็นผู้เลื่อมใสพราหมณ์ และการบูชา
ยัญของพราหมณ์ จำเป็นที่จะต้องกล่าววาจาคักกลาง มิให้ผู้ใด คล้อยตามในทางที่
ผิด

ภริทัตตจึงกล่าวชี้แจงแสดง ความเป็นจริง และในที่สุดได้กล่าวว่า "การบูชาไฟ
นั้น หาได้เป็น การบูชาสูงสุดไม่ หากเป็นเช่นนั้น คนเผ่าถ่าน คนเผ่าศฟ ก็สมควรจะ
ได้รับยกย่องว่าเป็นผู้บูชา ไฟยิ่งกว่าพราหมณ์ หากการบูชาไฟเป็นสูงสุด การเผา
บ้านเมืองก็คงได้บุญสูงสุด แต่หาเป็นเช่นนั้นไม่ หากการบูชายัญจะเป็นบุญสูงสุด
จริง พราหมณ์ก็น่าจะเผาตนเองถวายเป็นเครื่องบูชา แต่พราหมณ์กลับ บูชาด้วยชีวิต
ของผู้อื่น เหตุใดจึงไม่เผาตนเองเล่า" อริฏฐะกล่าวว่า พรหมเป็นผู้ทรงคุณยิ่งใหญ่
เป็นผู้สร้างโลก ภริทัตตตอบว่า "หากพรหมสร้างโลกจริง โฉนจึงสร้างให้โลก มี
ความทุกข์ ทำไมไม่สร้างให้โลกมีแต่ความสุข ทำไมพรหม ไม่สร้างให้ทุกคนมีความ
เท่าเทียมกัน เหตุใดจึงแบ่งคนเป็น ชั้นวรรณะ คนที่อยู่ในวรรณะต่ำ เช่น ศุทร จะไม่
มีโอกาสมี ความสุข เท่าเทียมผู้อื่นได้เลย พราหมณ์ต่างหากที่พยายาม ยกย่อง
วรรณะของตนขึ้นสูง และเหยียดหยามผู้อื่นให้ต่ำกว่า โดยอ้างว่าพราหมณ์เป็นผู้รับ
ใช้พรหม เช่นนี้จะถือว่าพราหมณ์ ทรงคุณยิ่งใหญ่ได้อย่างไร" ภริทัตตกล่าวว่า
จักกล่าวอริฏฐะด้วยความเป็นจริง ซึ่งอริฏฐะ ไม่อาจโต้เถียงได้ ในที่สุดภริทัตตจึงสั่ง
ให้ นำพรานเนสาทไปเสีย จากเมืองนาค แต่ไม่ให้ทำอันตรายอย่างใด จากนั้น
ภริทัตตก็พา พี่น้องและนางสมุทรชาผู้เป็นมารดา กลับไปเมืองมนุษย์ เพื่อไป เฝ้า
พระบิดา พระเชษฐาของนางที่รอคอยอยู่แล้ว เมื่อญาติพี่น้องทั้งหลายพากันแยก
ย้ายกลับบ้านเมือง ภริทัตตขออยู่ที่ศาลากับพระอัยกา บำเพ็ญเพียร รักษาอุโบสถ
ศีล ด้วยความสงบ ดังที่ได้เคยตั้งปณิธานไว้ว่า "ข้าพเจ้าจะมั่นคงในการ รักษาศีลให้
บริสุทธิ์ จะไม่ให้ศีลต้องมัวหมอง ไม่ว่าจะต้องเผชิญความ ทุกข์ยากอย่างไร
ข้าพเจ้าจะอดทน อดกลั้น ตั้งมั่นอยู่ ในศีลตลอดไป"

คติธรรม : บำเพ็ญศีลบารมี

"ความโลภนั้นเป็นสิ่งชั่วร้ายเช่นเดียวกับการเนรคุณ แต่ความอดทนย่อมประเสริฐ
ยิ่งนักแล้ว"